

BƏDİİ MƏDƏNİYYƏT
ХУДОЖЕСТВЕННАЯ КУЛЬТУРА
ARTISTIC CULTURE

UOT 745/749

DOI 10.65058/DJEP5829

MİLLİ GEYİM TARİXİ MƏNBƏ KİMİ

NİGAR ABBASOVA*

Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının doktorantı

E-mail: nr.samedova@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0006-6190-9594>

Sitatgətirmək üçün: Abbasova, N. Milli geyim tarixi mənbə kimi // Bakı: Musiqi dünyası. Beynəlxalq Elmi Musiqi Jurnalı, – 2026. Cild 28. № 2 (107), s.69-77.

Xülasə

Tədqiqatın aktuallığını əənəvi geyimlərin sadəcə gündəlik əşya kimi deyil, həm də mühüm sosial-mədəni kod və tarixi yaddaşın maddi daşıyıcısı kimi qəbul edilməsinin zərurəti ilə müəyyən olunur. Bu aspektdən məqalədə milli geyimlər tarixi mənbə kimi araşdırılır. Tədqiqatın məqsədi geyimi müxtəlif ölkə və xalqların tarixini əks etdirən əsas amil kimi, onun geyim formalarındakı təzahürləri aspektində təhlil etməkdir. Araşdırmada kostyumun tarixi mənbə kimi mahiyyətinin hərtərəfli açılması üçün metodoloji əsas olaraq, geyim artefaktını tarix və mədəniyyət faktı kimi qəbul edən hermenevtik-fenomenoloji əənənin aparıcı istiqamətlərinə istinad olunmuşdur. Bu yanaşma kostyumda obyektivləşdirilmiş maddi və sosial-mədəni fonu yenidən qurmağa imkan vermişdir. Beləliklə, kostyumun tarixi mənbə kimi səciyyələndirilməsi, onun məqsədyönlü təsviri və müvafiq xassələri əsasında, istənilən geyim kompleksinə münasibətdə invariant xarakter daşıyan dörd səviyyəli informasiya modelini müəyyən etməyə və ətraflı araşdırmağa imkan yaradır. Bu səviyyələr bir-birindən təcrid olunmur, əksinə, çox vaxt bir səviyyədə olan məlumatlar mətnin digər informativ hissəsinin mənasını başa düşmək üçün açar rolunu oynayır. Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti tədqiqatda milli geyimlərin retrospektiv təhlili və dekonstruksiyası prinsiplərinin konseptual əsasda tətbiqinə imkan yaratması ilə müəyyən olunur. Araşdırmanın praktiki əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, əldə olunan mühüm nəticələr muzey ekspertizası, tarixi rekonstruksiya, teatr və kino sənayəsi, habelə tarixi məlumatlara əsaslanaraq etnik geyimləri hazırlayan müasir dizayner-rəssamlara metodik vəsait kimi gərəkli ola bilər.

Açar sözlər: kostyum, tarixi mətn, Qarabağ regionu, etnik, kulturoloji aspekt, semiotik təhlil.

* © Nigar Abbasova, 2026

Giriş

Sənətsünaslıq elmində ənənəvi geyimlərin sadəcə gündəlik məişət əşyası kimi deyil, həm də mühüm sosial-mədəni kod və tarixi yaddaşın maddi daşıyıcısı kimi qəbul edilməsi və tədqiqi zərurəti təqdim olunan araşdırmanın aktualıq dərəcəsini müəyyən edən əsas amillərdən biridir. XXI əsrdə mədəni unifikasiya təhlükəsi yaşanan bir dövrdə milli geyimlərin etnik kimliyin qorunması işində xüsusi önəmi üzə çıxır. Çünki milli geyim xalqın fəlsəfi dünyagörüşünün, dini-mifoloji təfəkkürünün və maddi mədəniyyətinin unikal sintezidir. Tədqiqatın məqsədi geyimi müxtəlif ölkə və xalqların tarixini əks etdirən əsas amil kimi, onun geyim formalarındakı təzahürləri aspektində təhlil etməkdir. Araşdırmada kostyumun tarixi mənbə kimi mahiyyətinin hərtərəfli açılması üçün metodoloji əsas olaraq, geyim artefaktını tarix və mədəniyyət faktı kimi qəbul edən hermenevtik-fenomenoloji ənənənin aparıcı istiqamətlərinə istinad olunmuşdur. Bu metodoloji yanaşma kostyumda obyektivləşdirilmiş maddi və sosial-mədəni fonu yenidən qurmağa imkan vermişdir.

Tədqiqatda kostyumun tarixi mənbə kimi konseptuallaşdırılması məqsədilə istənilən geyim kompleksinə münasibətdə invariant xarakter daşıyan dörd səviyyəli informasiya modelinin elmi cəhətdən əsaslandırılmasına ilk dəfə olaraq cəhd edilir. Bir-birindən təcrid olunmayan, çox vaxt bir səviyyədə olan məlumatların mətnin digər informativ hissəsinin mənasını başa düşmək üçün açar olan həmin informativ səviyyəyə sənətsünaslıq elmi kontekstində sistemli təhlilə cəlb olunur.

Material və metodlar

Tədqiqatda xarici ölkə alimləri A. Jiyenbekova, T.Makarova, Y.Vasilyeva, R.Kurdyumovanın tədqiqatları mühüm metodoloji baza rolunda çıxış etmişdir. Belə ki, tədqiqatlarında kostyuma fəlsəfi və semiotik prizmadan yanaşan qazax alimi A. Jiyenbekova [2] geyimi informasiya-ışarə sistemi kimi təqdim edərək elmi dövriyyəyə onun kodlaşdırma və deşifrəetmə metodologiyasını gətirmişdir. Kostyum semiotikası üzrə rusiya tədqiqatçısı T.Makarova [5] milli geyimi informasiya daşıyıcısı kimi təqdim etməklə geyimin məlumat səviyyələri üzrə sistemləşdirmək üçün mühüm elmi mənbədir. Dəb fəlsəfəsi və sənətsünaslıq üzrə alim Y.Vasilyevanın [3] geyim nəzəriyyəsinə dair araşdırmaları metodoloji zəmin olaraq geyimin müxtəlif səviyyələr üzrə təhlil edilməsinə imkan verir. R.Kurdyumovanın [4] tədqiqatları geyimin sosial-mədəni fenomen kimi anlamağa xidmət edir. Onun əsərləri milli geyimləri tarixi mənbə olaraq sosial stratifikasiya səviyyələrinin müəyyənədicisi faktoru kimi araşdırmağa şərait yaradır. Tanınmış Azərbaycan alimi professor F.Vəliyevin [1] “Qarabağ geyimləri” kataloqu nəzəri müddəalarımızı konkret artefaktlar üzrə təsbit etməyimiz üçün dəyərli etnoqrafik mənbə kimi

çıxış etmişdir. Görkəmli sənətsünas alim, professor R. Əfəndiyevin [6] Azərbaycan milli geyimlərinə həsr olunan monoqrafik tədqiqatı kostyumun tarixi mənbə kimi keçdiyi təkamül yolunu izləmək üçün dəyərli istinaddır.

Tədqiqatda kostyumun tarixi mənbə kimi mahiyyətinin hərtərəfli açılması üçün metodoloji əsas olaraq, geyim artefaktını tarix və mədəniyyət faktı kimi qəbul edən hermenevtik-fenomenoloji ənənənin aparıcı istiqamətlərinə istinad olunmuşdur. Bu metodoloji yanaşma kostyumda obyektivləşdirilmiş maddi və sosial-mədəni fonu yenidən qurmağa imkan vermişdir.

Təqdim etdiyimiz araşdırmada ilk dəfə olaraq ölkə sənətsünaslığı çərçivəsində kostyumun mənbəşünaslıq potensialı və informasiya səviyyələrinin təsnifat sxemi təqdim olunur.

Kostyumun mənbəşünaslıq potensialı

Qədim dövrlərdən bu günə qədər geyim tarixi maddi mədəniyyətin mühüm göstəricisidir. Geyim ölkələrin və xalqların tarixini əks etdirir ki, bu da geyim formalarında təmsil oluna bilər. Geyim təkcə iqtisadi şərait və istehsal texnologiyası ilə deyil, həm də insanın tarixi, mədəni və fizioloji xüsusiyyətləri ilə birbaşa bağlıdır. Geyim tarixinin öyrənilməsi insanlara həm mövcud xalqların, həm də keçmiş dövrlərin sivilizasiyalarının adət-ənənələrini, mədəniyyətini və xarakterini başa düşmək üçün açar verir.

Kostyum adətən bəzi sosial məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş və ya müxtəlif tarixi dövrlərə, ölkələrə və mədəniyyət qruplarına xas olan geyimdir, və cəmiyyətin sosial, maddi, texniki inkişafının bütün aspektlərinin əyani proyeksiyası kimi qəbul edilə bilər. Amma kostyumu digər tətbiqi sənət obyektləri ilə müqayisə etsək, aydın olar ki, o, insan obrazı, onun dünyagörüşü, hərəkət tərziləri ilə ən çox birbaşa bağlıdır. Kostyum müəyyən bir etnik və ya sosial qrupdan olan şəxsin fərdiliyini ifadə edir. Buna görə də kostyum istənilən mədəni sistemin, istənilən tarixi sivilizasiya tipinin mühüm elementidir.

Kostyum cəmiyyətin və mədəniyyətin inkişafındakı ciddi dəyişiklikləri əks etdirir; onu dövrün ən ifadəli xüsusiyyətlərinin kristallaşması kimi xarakterizə etmək olar. Amma bəlkə də kostyumun imicini və formasını şərtləndirən ən mühüm amil insan bədəninin ayrılmaz, duruşu və s. Nəhayət, kostyumun formasının xarakterini, elementlərinin düzülməsini, rəngini və detallarını müəyyən edən fiqurdur.

Kostyumun quruluşu insanın xarakteri, adət-ənənələri, düşüncə tərziləri və davranışları haqqında onun sifət quruluşundan daha çox məlumat verir, nəticədə təsadüfi əhəmiyyət kəsb edir. Geyim cəmiyyətin sosial, maddi və texniki inkişafının bütün aspektlərinin əyani proyeksiyası hesab edilə bilər. Amma kostyumu digər tətbiqi sənət obyektləri ilə müqayisə etsək, aydın olur ki, o, ən çox insanın obrazı, onun dünyagörüşü, hərəkət tərziləri ilə birbaşa bağlıdır. Kostyum müəyyən bir etnik və ya sosial qrupdan olan şəxsin fərdiliyini ifadə edir.

Kostyum mədəni forma kimi geyim, baş geyimi və ayaqqabının məcmusudur və əsasən onun utilitar funksiyalarını əks etdirir, həmçinin bəzək əşyalarıdır (paltarın aplikasiya ilə bəzədilməsi, tikmə, tikiş lövhələri və s., kəmərlər, zərgərlik məmulatları, amuletlər, silah, kosmetika, saç düzüümü), utilitar kompleksi obrazlı-semantik sistemə çevirir. Kostyuma aksesuarlar, yəni kostyumu tamamlayan, lakin kompleks kontekstində semantik əhəmiyyəti minimuma endirilən və onların mövcudluğu və ya yoxluğu təsir göstərən əşyalar dəsti də daxil ola bilər. Onların olması və ya olmaması kostyum ansamblının quruluşunu pozmur.

Qismən kostyum sənaye inkişafının göstəricisi və konkret xalqın mədəni kimliyinin göstəricisi kimi görünür. İdeologiya və bədii sistem insanların görünüşünə təsir göstərir. Geyim və modanın vəziyyəti cəmiyyətin mədəniyyəti və sosial quruluşu haqqında danışmağa imkan verir. Geyim xalqın müəyyən inkişaf dövründə mənəvi və intellektual həyatının rəngarəngliyini əks etdirir.

Milli və ya regional geyim məhdud bir qrup insanların fərdiliyini əks etdirir və onun mədəniyyətinin xüsusiyyətlərini xarakterizə edir. Bu baxımdan Azərbaycanın dilbər guşəsi olan Qarabağ bölgəsinin geyim nümunələri maraq doğurur. Belə ki, XIX-XX əsrin əvvəllərində Qarabağ əhalisinin ənənəvi kişi geyimləri biçim üsuluna və tikiş texnikasına görə Azərbaycanın digər bölgələrindən çox da seçilmir, yalnız çox da böyük əhəmiyyəti olmayan lokal-məhəlli xüsusiyyətləri ilə diqqətə cəkildi. Ənənəvi kişi geyimləri alt (can) və üst köynəyi, dizlik, şalvar, arxalıq, can arxalığı (canlıq, içlik, cılıtqa, pambıqlı) çuxa, kürk, yapıncı, eləcə də müxtəlif formalı və adlı baş və ayaq geyimlərindən ibarət idi.

Parlaq rənglər Azərbaycan qadınlarının milli geyiminin səciyyəvi xüsusiyyəti idi. Qadın kostyumu qolları aşağıya doğru açılan köynək, qısa arxalıq və uzun ətdən ibarət idi. Bütün bu əşyalar müxtəlif bəzəklərlə – qızıl saplarla, müxtəlif naxışlarla, qiymətli sikkələr ilə tikilmiş və bəzədilmişdir. Paltar parlaq parçadan hazırlanmışdı, adətən qırmızıdır. Azərbaycan qadınları həmişə zinət əşyalarını sevib və ondan maksimum istifadə ediblər.

Geyim xalq yaradıcılığının etnoqrafik, tarixi, bədii xüsusiyyətlərini əks etdirirdi ki, bu da onun müəyyən formalarının yaradılmasında özünü göstərirdi. Geyim tərzı həm ailə vəziyyətini, həm də sahibinin yaşını əks etdirirdi.

Kostyumun tarixi mənbə kimi məzmununun hərtərəfli açılması üçün təklif olunan yeni təqdimat tədqiqat metodu artefaktı tarix və mədəniyyət faktı hesab edən hermenevtik-fenomenoloji ənənənin əsas istiqamətlərinə əsaslanır. Bu üsul kostyumda obyektivləşdirilmiş maddi və sosial-mədəni fonu yenidən qurmağa imkan verdi. Təqdimat aktualıq xassələrinə, yəni tədqiq olunan obyekt kimi kostyumda olan informasiya sorğusu ilə mesaj arasında semantik uyğunluğa, o cümlədən subyektin və tədqiqatçının niyyətlərinin fərqləndirilməli olduğu qəsdənliyə

malikdir. Bir tərəfdən, kostyum şüurlu şəkildə obyekt müəyyən miqdarda məlumat məzmunu ilə təmin etməyə çalışan subyektin məqsəd və hərəkətlərinin nəticəsidir, və digər tərəfdən, kostyum subyektin niyyəti ilə əlaqəli olmayan hadisələri əks etdirir, lakin onlar tarixi-mədəni vəziyyəti öyrənərkən tədqiqatçı üçün əhəmiyyətlidir ki, bu da kostyumun mənbə potensialını xeyli genişləndirir.

Kostyumun tarixi mənbə kimi məlumat səviyyələri

Kostyumun tarixi mənbə kimi təsvirin məqsədyönlü və müvafiq xassələri əsasında hər hansı geyim komplekslərinə münasibətdə xarakteri invariant olan dörd səviyyəli informasiya müəyyən edilir və ətraflı araşdırılır. Bu səviyyələr təcrid olunmur və çox vaxt bir səviyyədə olan məlumatlar mətnin digər informativ hissəsinin mənasını başa düşmək üçün açar rolunu oynayır.

Məlumatın həssas-rasional səviyyəsi obyekt haqqında təsəvvür əldə etməyə imkan verir: onun utilitar və funksional xüsusiyyətləri, kostyumun forması, onu təşkil edən elementlər, estetik və utilitar üstünlüklər, istifadə olunan materialların keyfiyyəti və s. haqda. Bu səviyyədə geyim formalarının istehsalı üzrə fəaliyyətlər, əhalinin məşğuliyyətləri, fərqli materiallardan istifadəni müəyyən edən landşaft və iqlim şəraiti, kəsim, rəng seçimi və s. müəyyən edilir. Bu səviyyə təbii mühit və cəmiyyətin iqtisadi təşkili haqqında məlumatla əlaqələndirilir. Bu mərhələdə təbii elmi tədqiqat metodlarından (mikroskopik və kimyəvi analiz üsulları, instrumental tədqiqat metodları) və geyimlərin hazırlanması texnologiyasını qurmaq üçün xüsusi yanaşmalardan istifadə edilmişdir.

Semiotik təhlil obyektin xüsusiyyətlərinin əhəmiyyəti və məna anlayışlarını açır. Bu səviyyədə informasiya cəmiyyətin etnososial quruluşu, dini və sehrli ideyalar, siyasi təşkilatlanma, bədii-estetik baxışlarla bağlıdır. Bu məlumat səviyyəsindəki geyimi nəzərə alaraq, biz sintaksis, praqmatika və semantikanın vurğulanmasını nəzərdə tutan semiotik yanaşmaya güvənirik.

Sintaksis mədəni kontekstdə geyimin mövqeyini təşkil edən xüsusi geyim elementləri toplusudur. Geyim xüsusiyyətlərinin (sintaksis elementlərinin) əhəmiyyəti və mənası anlayışı sintaksis elementlərini işarə-atribut və işarə-rəmz kimi müəyyən edən semantika tərəfindən açılır. İşarələr onların nə demək olduğunu göstəricisidir. Belə ki, Qarabağ sakinlərinin geyimlərində istifadə olunan ipəyin miqdarı sosial təbəqələşmənin və buna uyğun olaraq sahibinin cəmiyyətdəki mövqeyinin göstəricisi idi. İşarə-simvollar onda olan mənanın vizual görüntüsünü ehtiva edir.

Praqmatika kostyumun müəyyən elementlərində olan, kostyumdan signal sistemi kimi istifadə edən və qəbul edənlərin müvafiq reaksiyasını və davranışını müəyyən edən spesifik informasiya məzmunudur. Kostyum semiotikasının praqmatik mənası cəmiyyətdə qəbul edilən dəyər oriyentasiyaları sahəsindədir. Cəmiyyətin paylaştığı dəyərlər onun dünya haqqında ümumi anlayışını və orada baş verən hadisələrə münasibətini müəyyən edən mentalitetini xarakterizə edir.

Məhz bu hal Qarabağ kostyumunu oxşar geyim, ayaqqabı və papaq formalarının dəsti deyil, etno-regional simvola çevirir.

Kostyumun tədqiqinin kulturoloji aspekti mədəniyyətin formalaşması probleminə monoetnik ənənələr və multietnik yeniliklərin sinxron və diaxron səviyyələrdə qarşılıqlı təsir prosesi kimi yanaşmasının məlum prinsiplərinə əsaslanır. Bu, bizə geyimi diaxron və sinxron qarşılıqlı təsir nəticəsində xalq mədəniyyətinin formalaşmasının ilkin anından formalaşmasının son mərhələsinə qədər mədəni dinamika kontekstində nəzərdən keçirməyə imkan verir. Geyimin mədəni genezinin ərazi aspektində tədqiqi mədəni qarşılıqlı əlaqə vektorlarını və onların istiqamətlərinin dəyişməsinin səbəblərini müəyyən etməyə, yerli Qarabağ əhalisinin və köçərilərin yeni gələn qruplarının ərazi-mədəni təmaslarının mexanizmlərinin diaqnostikasını aparmağa, mədəni-tarixi qarşılıqlı əlaqə zonalarının xarakterik xüsusiyyətlərini bəyan etmək, Qarabağ regionunun mədəniyyətinin formalaşmasına əsas sivilizasiya amillərinin (köçəri, müsəlman) təsir dərəcəsini müəyyən etməyə imkan verir.

Geyimin tarixi mənbə kimi yuxarıda qeyd olunan informasiya tərəflərini yalnız konkret tarixi şəraitdə və əlaqələrdə nəzərdən keçirdikdə başa düşmək və düzgün qiymətləndirmək olar. Kostyum cəmiyyətin sosial, maddi, texniki inkişafının bütün aspektlərinin əyani proyeksiyası hesab edilə bilər. Amma kostyumu digər tətbiqi sənət obyektləri ilə müqayisə etsək, aydın olar ki, o, insan obrazı, onun dünyagörüşü, hərəkət tərzilə ən çox birbaşa bağlıdır. Kostyum müəyyən etnik və ya sosial qrupa mənsub olan şəxsin fərdiliyini ifadə edir. Buna görə də kostyum istənilən mədəni sistemin, istənilən tarixi sivilizasiya tipinin mühüm elementidir.

Mədəniyyət heç də həmişə birinci dərəcəli deyil və müəyyən hallarda mədəni prosesə məhz tarixi hadisələr təkan verən. Məsələn, VII əsrdə Qafqazda ipəyin meydana çıxmasına konkret tarixi şərait səbəb olmuşdur. İpək parçalar burada İran-Bizans müharibələri nəticəsində Böyük İpək Yolunun marşrutlarından birinin istiqaməti dəyişdirildikdən sonra yaranmışdır. Tarixi informasiya səviyyəsində təkcə geyimdə əks olunan hadisə və ya hadisələr deyil, həm də maddi-dəyər təmaslarını, semantik əhəmiyyətli əlaqələri, ictimai-siyasi əlaqələri və ideoloji mübadilələri üzə çıxaran mədəni-tarixi qarşılıqlı əlaqələr də üzə çıxır.

Nəticə.

Beləliklə, geyim mədəniyyəti təbii-coğrafi şərait, əhalinin təsərrüfat fəallığı, sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsi kimi amillərin təsiri altında formalaşır. Geyim mədəniyyətinin təkamülündə xalqın nəsildən-nəslə ötürülən peşə bacarıqlarının yaradıcı əməyinin, empirik bilik və təcrübəsinin də rolu danılmazdır. Ənənəvi geyim və zərgərlik məmulatlarının tədqiqi xalqın maddi-mənəvi mədəniyyəti və təsərrüfat həyatının tarixinə, başqa xalqlarla təmaslarına, habelə etnogenezinin aydınlaşdırılmasına dair zəngin etnoqrafik material verir.

Tədqiqatdan əldə olunan mühüm qənaətlər:

- Kostyum sadəcə funksional mahiyyət daşıyır, eyni zamanda da obrazlı-semnatik sistem kimi çıxış edir.
- Geyimin quruluşu fərdin və sosial toplumun sosial statusu barədə məlumat daşıyan mühüm informasiya mənbəyidir;
- Kostyumun öyrənilməsi zamanı tətbiq edilən hermenevtik-fenomenoloji metod onun mədəniyyət artefaktı kimi mənbəşünaslıq potensialını üzə çıxarır;
- Kostyum dörd invariant informasiya səviyyəsini: həssas-rasional, semiotik, kulturoloji və tarixi özündə cəmləşdirərək, bütöv bir mətn kimi çıxış edir.

Qeyd edək ki, əldə olunan mühüm nəticələr muzey ekspertizası, tarixi rekonstruksiya, teatr və kino sənayəsi, habelə tarixi məlumatlara əsaslanaraq etnik geyimləri hazırlayan müasir dizayner-rəssamlara metodik vəsait kimi gərəkli ola bilər. Hesab edirik ki, təqdim olunan araşdırma sənəşünaslıq elmində milli geyimin öyrənilməsində klassik yanaşmalardan imtina olunmasını şərtləndirərək, perspektivdə kostyumun hermenevtik-semiotik metod vasitəsilə oxuya biləcək gələcək yeni tədqiqatlara elmi zəmin ola biləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Vəliyev, F., Əbdülova, G. Qarabağ geyimləri: Kataloq / F. Vəliyev, G.Əbdülova – Bakı: Elmin inkişaf fondu.– 2016.– 350 s.
2. Жиенбекова, А.А. Национальный костюм как важнейший знак определенной культурно-исторической формации // Вестник МГУ 1(45). Январь-февраль 2021, с.83-87.
3. [Васильева, Е. Теория моды: миф, потребление и система ценностей](#) / Е.Васильева – Санкт-Петербург; Москва: RUGRAM_Пальмира.– 2023. –387 с.
4. Курдюмова, Р.Б. Эволюция концепций моды как социокультурного явления: историко-критический анализ: дисс... канд. социол. наук. Москва. –2005.
5. Макарова, Т.Л. Мода как процесс формирования информационно знаковых систем в костюме: автореф. дисс... канд. техн. наук – Москва. –2004.
6. Эфендиев, Р.С. Азербайджанский костюм / Р.С. Эфендиев – Баку.– 1963. –36 с.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОСТЮМ КАК ИСТОРИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК

НИГЯР АББАСОВА

докторант Азербайджанской Государственной Академии Художеств

Резюме

Актуальность исследования определяется необходимостью рассматривать традиционную одежду не только как предмет повседневного обихода, но и как важный социокультурный код и материальный носитель исторической памяти. С этой точки зрения в статье рассматривается национальная одежда как исторический источник. Цель исследования – анализ одежды как основного фактора, отражающего историю различных стран и народов. В исследовании используются ведущие направления герменевтико-феноменологической традиции, которая рассматривает в качестве предмета одежду как историко-культурный факт для всестороннего раскрытия сущности костюма как исторического источника. Данный метод исследования позволил реконструировать материально-социокультурный фон, объективированный в костюме. Таким образом, характеристика костюма как исторического источника, основанная на его целенаправленном описании и релевантных свойствах, позволяет выявить и детально изучить четырехуровневую информационную модель, инвариантную по отношению к любому комплексу одежды. Эти уровни не изолированы друг от друга, напротив, зачастую информация на одном уровне играет роль ключа к пониманию смысла другой информативной части текста. Теоретическая значимость исследования определяется тем, что оно позволяет применять принципы ретроспективного анализа и деконструкции национальных костюмов на концептуальной основе. Практическая значимость исследования заключается в том, что полученные важные результаты могут быть полезны в качестве методологического инструмента для музейной экспертизы, исторической реконструкции, театральной и киноиндустрии, а также для современных дизайнеров-художников, создающих этнические костюмы на основе исторических данных.

Ключевые слова: костюм, исторический текст, Карабахский регион, этнический, культурологический аспект, семиотический анализ.

NATIONAL COSTUME AS A HISTORICAL SOURCE

NIGAR ABBASOVA

doctoral student at Azerbaijan State Academy of Arts

Abstract

The relevance of the study is determined by the need to consider traditional clothing not only as a subject of everyday life, but also as an important sociocultural code and a material carrier of historical memory. From this point of view, the article considers national clothing as a historical source. Author analysis of clothing as the main factor that reflects the history of various countries and nations, from the point of view of its manifestations. This research uses the leading directions of the hermeneutic-phenomenological tradition, which considers the subject of clothing as a historical-cultural fact, as a methodological basis for the comprehensive disclosure of the essence of the costume as a historical source. Such a research method allowed to reconstruct the material and sociocultural background objectified in the suit. Thus, the characterization of the costume as a historical source, based on its purposeful description and relevant properties, allows us to reveal and study in detail a four-level information model, invariant to any complex of clothing. These levels are not isolated from each other, on the contrary, information on one level often plays the

role of a key to understanding the meaning of another informative part of the text. The theoretical significance of the study is determined by the fact that it allows applying the principles of retrospective analysis and deconstruction of national costumes on a conceptual basis. The practical significance of the research is that the obtained important results can be useful as a methodological tool for museum expertise, historical reconstruction, theater and film industry, as well as for modern designers-artists who create ethnic costumes based on historical data.

Keywords: costume, historical text, Karabakh region, ethnic, cultural aspect, semiotic analysis.

Məqalənin redaksiyaya daxilolma tarixi: 12.05.2026

Qəbulolunma tarixi: 30.05.2026